ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
Кришевич Ольги Володимирівни
на дисертацію Васильцюна Івана Івановича:
«Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-правовий аналіз»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

На підставі вивчення дисертації та публікацій І.І. Васильцюна, слід зазначити наступне.

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми зумовлена широкомасштабним російським вторгненням, великим обсягом та системністю вчинення загарбниками на території України воєнних злочинів. Констатовано за даними Офісу Генерального прокурора України, станом на грудень 2025 р. до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено 200 136 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 438 КК України вчинених в період повномасштабного вторгнення рф[1]. Необхідно відзначити з 2022 р. було засуджено 172 воєнних злочинця, з яких тільки 59 перебували на лаві підсудних. До осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 438 КК, не застосовується давність притягнення до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку (відповідно до ч. 5 ст. 49 та ч. 6 ст. 80 КК). Тема дисертаційного дослідження І.І. Васильцюна є надзвичайно актуальною, оскільки воєнні злочини викликають особливе занепокоєння через їх високу небезпеку та низьку ефективність кримінального переслідування.

Дисертація відповідає сучасним викликам, покликана заповнити прогалини в наукових дослідженнях і стати основою для подальшого розвитку законодавства у сфері протидії воєнним злочинам та притягнення воєнних злочинців до кримінальної відповідальності, що критично важливо для забезпечення національної безпеки та

---

[1] Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html

дотримання норм міжнародного гуманітарного права, і має важливе значення для вдосконалення правозастосовної практики та законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони ґрунтуються на засадах доктрини кримінального права.

Належний науковий рівень дисертації забезпечується правильною постановкою мети і визначенням відповідно до неї завдань дослідження. Слід відмітити, що завдання, які поставив І.І. Васильцюна, відповідають структурі роботи, змісту викладеного матеріалу та здобутим науковим результатам і вирішуються у роботі, що у свою чергу свідчить про досягнення поставленої мети дослідження. Дисертаційна робота, яка подана І.І. Васильцюна для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження, оскільки об'єкт і предмет дослідження визначені дисертантом досить чітко, результати дослідження характеризуються новизною. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел, додатків і відповідає цілям та задачам дослідження. Обрана структура певним чином відповідає цілям та задачам дослідження, дає змогу послідовно розглянути усі основні проблеми, визначені автором. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність підтверджуються аналізом теоретичних, методологічних і юридичних літературних джерел, пов'язаних з понятійним апаратом кримінальна відповідальність за воєнні злочини в порівняльно-правовому аспекті. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими та достовірними. Вони базуються на ґрунтовному аналізі нормативної бази, судової практики, а також теоретичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених. Дисертантом використано комплексний методологічний підхід, який включає аналіз законодавства Римський статут Міжнародного кримінального суду, Женевські конвенції та додаткові протоколи до них, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, а також нормативно-правові акти, що

регламентують кримінальне законодавство Республіки Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Королівства Данії, Королівства Бельгії, Канади, Великої Британії, Австралії та Афганістану.

Завдання дослідження відповідають його меті, а викладений матеріал логічно пов'язаний і сприяє досягненню поставлених цілей. Дисертант продемонстрував високий рівень володіння науковими методами, зокрема філософським, порівняльно-правовим, історико-правовим, статистичним та системним аналізом.Водночас слід відзначити творчий та критичний підхід до аналізу попередніх наукових розробок – уточнюючи, розвиваючи чи аргументовано заперечуючи їх. Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які стосуються досліджуваної проблеми щодо кримінальної відповідальності за воєнні злочини, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація І.І. Васильцюна є однією з перших в Україні комплексних праць, присвячених кримінально-правовій характеристиці воєнних злочинів.

В дисертації проведено порівняльно-правовий аналіз притягнення до відповідальності за воєнні злочини за законодавством зарубіжних країн крізь призму статутів міжнародних трибуналів та Римського статуту Міжнародного кримінального суду. За результатами порівняльно-правового аналізу притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини автором розроблено концепцію та визначено шляхи імплементації норм ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду у кримінальне законодавство України.

Родзинкою роботи виступає, що за результатами теоретико-прикладного дослідження, присвяченого порівняльно-правовому аналізу кримінальної відповідальності за воєнні злочини, сформульовано рекомендації щодо імплементації норм Римського статуту МКС для вдосконалення закону України про кримінальну відповідальність.

Цікавим моментом виступає дослідження історичного аспекту з античного періоду та за часів середньовіччя та виокремлення шість етапів формування законодавства щодо кримінальної відповідальності за воєнні злочини: I етап – Давній та античний період (до V ст. н.е.), II етап – середньовічний період (V – XV ст.), III етап – Ранній новітній період (епохи Відродження та Просвітництва) (XVI – XVIII ст.), IV етап – Новітній період (XIX ст. – поч. XX ст.), V етап – період міжвоєнного та післявоєнного міжнародного права (1920-ті рр. – кінець XX ст.), VI етап – сучасний період (з початку XXI ст.). І як підведення аргументовано, що ідея покарання за воєнні злочини з'явилася у XX ст. і набула правового закріплення після завершення Другої світової війни.

Автором в роботі встановлено, що поняття «воєнного злочину» закріплено у статутах трибуналів та Римському статуті МКС та охоплює: 1) серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року у вигляді діянь, передбачених Статутами судів *ad hoc* або Римським статутом щодо осіб чи майна, які охороняються відповідно до положень відповідних конвенцій; 2) інші серйозні порушення законів або звичаїв, застосовувані у збройних конфліктах міжнародного характеру; 3) у разі збройного конфлікту неміжнародного характеру – серйозні порушення ст. 3, загальної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а також інші серйозні порушення законів і звичаїв, застосовних у збройних конфліктах неміжнародного характеру.

Цікавим моментом виступає авторське бачення запропонованої класифікації воєнних злочинів, в якій враховано елементи міжнародних злочинів, які допомагають Суду в тлумаченні і застосуванні ст. 8 Римського статуту МКС. Крім того, доведено, що держави із різних правових сімей, які ратифікували та імплементували положення Римського статуту МКС у національне законодавство, мають свої особливості і на прикладі дослідження імплементаціїположень Римського статуту МКС у кримінальне законодавство ФРН як країни романо-германської правової системи із положеннями Статутів МВТ, МТДС, Римського статуту МКС та МКК ФРН, виокремлено спільні риси та ознаки воєнних злочинів у цих міжнародних документах, а також відмінності. Також, автором в роботі серед представників англо-

американської правової сім'ї розглянуто особливості кримінальної відповідальності за воєнні злочини у кримінальному законодавстві Великої Британії, Канади та Австралії, які ратифікували Римський статут МКС.

Привертає увагу запропоноване автором удосконалене визначення поняття «воєнний злочин» яке слід розуміти як грубе або серйозне порушення норм міжнародного гуманітарного права у контексті як міжнародного збройного конфлікту, так і збройного конфлікту неміжнародного характеру, вчинення якого тягне за собою настання індивідуальної (командної) кримінальної відповідальності. За результатами порівняльно-правового аналізу воєнних злочинів у статутах міжнародних кримінальних трибуналів, Римського статуту і КК України виявлено спільні та відмінні риси.

Встановлено автором в роботі, що діяльність МКС із притягнення винних у воєнних злочинах до кримінальної відповідальності передбачає складну, багатоетапну процедуру, завдяки якій вдається як досягти справедливого судового розгляду, так і забезпечити невідворотність покарання.

Крім того, автором аргументовано, що в Україні необхідно виокремити спеціалізацію суддів з розгляду справ про кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі і воєнних злочинів зокрема.

Окреслено авторське бачення, зурахуванням проведеного аналізу запропоновано до розділу XX КК України внести зміни та викласти статті про воєнні злочини в такій авторській редакції: Стаття 438 «Воєнні злочини проти особи». Стаття 438-1 «Воєнні злочини проти дітей». Стаття 438-2 «Воєнні злочини, пов'язані із примусовим переселенням населення». Стаття 438-3 «Воєнні злочини, пов'язані із використанням заборонених методів ведення війни». Стаття 438-4 «Воєнні злочини, які полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни». Стаття 438-5 «Воєнні злочини проти власності і культурних цінностей».Стаття 438-6 «Воєнні злочини проти осіб, що входять до складу гуманітарних операцій, медичного та духовного персоналу, а також у зв'язку з неправомірним використанням захисної символіки». Стаття 438-7 «Воєнні злочини проти здійснення правосуддя».

Ці положення повно розкриті в дисертації та опублікованих працях автора, що підтверджує їх наукову та практичну цінність. Імпонує наукова активність дисертанта, результати дисертаційного дослідження відображено у 5 наукових статтях, з яких 4 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», одна стаття у співавторстві – у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus за профілем дисертації, а також у 12 тезах наукових доповідей.

Таким чином, дисертаційне дослідження Васильцюна Іван Івановича містить вагомі результати, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему, а також забезпечують розв'язання цілого ряду практичних питань. Викладені в ньому наукові положення заповнюють ряд законодавчих прогалин, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в науку кримінального права України що стосується питань воєнних злочинів, та водночас є основою для подальших досліджень, вдосконалення правозастосування. Таким чином, дисертація Васильцюна Іван Івановича відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою ґрунтовною працею.

Усі зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни, достатньо повно розкриті у дисертації та опублікованих автором науково-дослідних роботах, які, без сумніву, є певним внеском у вітчизняну юридичну науку. Результати дисертаційного дослідження мають важливе значення для правозастосовної практики.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Васильцюна Іван Івановича на тему: «Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-правовий аналіз», водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Автор в дисертації аналізує міжнародні угоди та вказує на необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Але

враховуючи міжнародний аспект необхідно конкретизувати, які саме прогалини існують в національному законодавстві, зокрема в частині воєнні злочини і які практичні рекомендації щодо усунення.

2. Автор в дисертації не приділив уваги на розмежування воєнних злочинів з суміжними кримінальними правопорушеннями, наприклад Розділу XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку».
3. Автором була зосереджена увага на аналізі чинної редакції Кримінального кодексу України, але не приділив увагу на сучасні тенденції реформування кримінального законодавства та не проаналізував Проект Нового Кримінального Кодексу України в аспекті воєнних злочинів та є надзвичайно актуальним у контексті оновлення Кримінального кодексу України.
4. Автору доцільно було б дослідити стан наукової розробки проблеми кримінальної відповідальності за воєнні злочини.
5. Автор в дисертації не приділив увагу на розкриття питання покарання за воєнні злочини.

Однак, зазначені вище зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а також можуть бути враховані у подальшій науковій розробці проблематики дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході аналізу дисертації та опублікованих праць Васильцюна Іван Івановича порушень академічної доброчесності не виявлено. Робота оформлена відповідно до вимог, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, є оригінальною та самостійно виконаною.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація Васильцюна Іван Івановича на тему*:* «Кримінальна відповідальність за воєнні злочини: порівняльно-

правовий аналіз» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам, які затверджені наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами) та Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – ВАСИЛЬЦЮН Іван Іванович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Офіційний опонент:
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор **Ольга КРИШЕВИЧ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ВІДДІЛ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗАСТУПНИК НАЧАЛЬНИКА ВІДДІЛЕННЯ ВКЗ
КАПІТАН ПОЛІЦІЇ
ШЕЛЕСТИНСЬКИЙ